

Emel HANÇERLİ

Öğr. Gör., İstanbul Gelişim Üniversitesi, emyildirim@gelisim.edu.tr. İstanbul-Türkiye

ORCID: 0000-0001-6661-7765

Elsa Schiaparelli'nin Tasarımlarında Gerçeküstücülük Bağlamında Nesnelerin Kavramsal Değişimi

Özet

1924'te ortaya çıkan Gerçeküstücülük akımı, her türlü alışkanlık ve geleneklerin etkisinden uzak, bilinç ve bilinçaltını birleştiren, bilinen gerçekle bağlarını koparıp kendince bir gerçek, yaratmayı temel alan bir sanat akımıdır. Akımın bir diğer ayağı olan gerçeküstücü nesne ise gündelik yaşamda gereksinimden çok alışkanlık gereği kullandığımız nesnelerin yeni bir gözle değerlendirilmesinin önemi üzerinde durur. Akıma moda tasarımı alanında öncülük eden Elsa Schiaparelli; malzeme, biçim ve renk konusundaki devrimsel tasarımlarıyla kendi dönemindeki alışlagelmiş tasarım anlayışını değiştirmiştir. Özellikle yakın dostu Salvador Dali ile özgün (şaşırtıcı ve çarpıcı) giysi ve kumaş tasarımları oluşturmuşlardır. Schiaparelli tasarımlarında, günlük kullanım nesnelerini, insan, hayvan, böcek ve denizaltı yaşamındaki canlıları kullanmıştır. Bazen bir dolap çekmecesini giysisinin cepleri olarak bazen de bir ayakkabıyı ters çevirerek bir şapkaya dönüştürmüştür. Çalışmanın amacı, sanatçının tasarımlarını oluşturma sürecinde gelenekselin dışına çıkarak gerçeküstücü nesne bağlamında nesnelerin nasıl yer değiştirdiğini ve Gerçeküstücülük sanat akımının aksesuar ve giysi tasarımı üzerindeki etkilerini ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Gerçeküstücülük, Schiaparelli, Gerçeküstücü Nesne, Nesnelerin Kavramsal Değişimi

Conceptual Change of Objects in the Context of Surrealism in Elsa Schiaparelli's Designs

Abstract

The Surrealism movement, which emerged in 1924, is an art movement that is far from the influence of all kinds of habits and traditions, unites the conscious and subconscious, breaks its ties with the known reality and creates a reality of its own. The surrealist object, another pillar of the movement, emphasizes the importance of evaluating the objects we use in daily life from a new perspective rather than a necessity. Elsa Schiaparelli, who pioneered the trend in the field of fashion design, changed the known boundaries of her time with her revolutionary designs in material, form and color. Especially with his close friend Salvador Dali, they created unique (amazing and striking) clothing and fabric designs. In his designs, he used objects of daily use, human, animal, insect and submarine living things. Sometimes he transformed a closet drawer as pockets of clothing, and sometimes he turned a shoe upside down into a hat. The aim of the study is to reveal how the objects are displaced in the context of surrealistic objects by going beyond the traditional in the process of creating the artist's clothing designs and to reveal the effects of the surrealism art movement on clothing design.

Keywords: Surrealism, Schiaparelli, Surreal Object, Conceptual Change of Objects

1. Giriş

Geleneksel sanat yüzyıllar boyunca kendi ifade biçimindeki küçük değişikliklerle varlığını sürdürmüştür. Ancak 20. Yy başlarında geleneksel sanatta ortaya çıkan yeni arayışlar ile farklı sanat akımları doğmuştur. Bu akımlardan biri olan

Gerçeküstücülük sanat akımı, başta resim olmak üzere grafik, heykel, sinema, fotoğraf, edebiyat, müzik ve moda gibi birçok alanda etkili olmuştur.

Kawamura tasarımcıların, tartışmasız bir biçimde moda üretiminde yer alan ana figürler olduğunu ve modanın sürdürülmesi, yeniden üretimi ve yayılımında önemli bir rol oynadıklarını ve tasarımcılar olmadan kıyafetlerin moda haline gelemeyeceğini belirtmektedir. (Kawamura, 2016: 95). Gerçeküstücülük sanat akımının içerisinde yer alıp akımın ilke ve öğelerine sıkı sıkıya bağlı kalan Elsa Schiaparelli de, unutulmaz gerçeküstücü giysi ürünleri tasarlayıp üretimlerini yaparak moda dünyasında kendine önemli bir yer edinmiştir. 1920’lerde siyah zemin üstüne beyaz örgülerle fiyonk şeklinde bağlanmış kurdele (sahte fiyonk) görüntüsü ve kolunda kıvrılmış manşet efekti verdiği siyah kazakta, gerçeküstücü ressamların göz yanılsaması tekniğini (trompe l’oeil) kullanmıştır. İç çamaşırlarının üzerinde transparan kıyafetler tasarlayarak kıyafeti örtünme amacının dışında kullanmıştır. Salvador Dali’nin ‘Çekmeceler Şehri’ tablosu ve ‘Venus de Milo with Drawers’ heykeli’nden esinlenerek oluşturduğu sekiz cepli manto tasarımında mobilya parçalarını giysinin ceplerine taşıyarak günlük yaşamda alışkanlık gereği kullanılan bir nesnenin yeni bir gözle değerlendirilmesini sağlamıştır. 1937 yılında ürettiği ters ayakkabı şapka tasarımında ayağa giyilen ayakkabıyı asıl işlevinden çıkararak baş üzerine taşımıştır.

Modern sanat akımlarından biri olan sürrealizm, görünen ya da bilinenin ötesinde sanatın ortaya çıkmasını sağlayan bilinçaltı olduğunu belirtmektedir. Sürrealizm(Gerçeküstücülük), şair-yazar André Breton’un 1924 tarihli manifestosuyla resmi olarak başlamıştır. Breton, gerçeküstücülüğün dış etkenlerle ilişkili olmadığını, tamamıyla doğal bir eylem olduğunu belirtmiştir. (Grzymkowski, 2015: 150). Gerçeküstücülük bilinçaltının karanlık dünyasını yansıtmaktadır. Bilincin ötesine geçmek, rüyaların ve arzuların kaynağına inebilmek sanatsal yaratımın uzantısıdır. Gerçeküstücülük akımının öncülerine göre, Gerçeküstücülük, irade ve aklın ötesinde, bilinçaltı güçlerinin ahlak ve estetik değerleri yıkararak insan kişiliğini devirdiği ve onu “otomatizm”e sürüklediği yerde başlamaktadır (İpşiroğlu, 2012: 186).

2. Gerçeküstücülük ve Gerçeküstücü Nesne

Resmi olarak 1924 yılında ortaya çıkan Gerçeküstücülük Sanat Akımı, Dadaizm’in sanatsal anlamda varisi olmuş ve 1940’ların sonlarına kadar devam eden süreçte küresel bir olguya dönüşmüştür (Hopkins, 2006: 11). Gerçeküstücülük terimini ilk kez Fransız şair Guillaume Apollinaire, Picasso’nun sahne tasarımını yaptığı ‘Geçit’ başlıklı baleyi anlatırken kullanmıştır. Gerçeküstücülüğün babası sayılan şair-yazar Andre Breton 1924 yılında akımın varlığını resmen belgeleyen ‘Gerçeküstücü Manifesto’yu yayımladığında, Gerçeküstücülüğün dış etkenlerle ilişkili olmadığını, tamamıyla doğal bir eylem olduğunu belirtmiştir. Gerçeküstücülük de Dada gibi sanatın geleneksel biçimlerine olduğu kadar, burjuva değer yargılarına da karşıdır ve politiktir. Gerçeküstücülerin bilinçaltına, rüyalara, görünen gerçekliğin, aklın ötesine yönelik arayışları, toplumun ahlaken iflas ettiğini düşündükleri bir kültürel yapının sınırlarını aşabilmekle ilgilidir. ‘Tarihsel gerçeklik’ diye sunulan tarihsel aldatmacaların zincirlerinden kurtarmak misyonundan hareket etmişlerdir. Toplumsal isyanlarını sanatsal zeminden öte bir eylem alanına taşımak isteyen Gerçeküstücüler, baskı unsuru olarak gördükleri kurulu toplumsal düzenin eleştirilmesinde psikanalizin babası Sigmund Freud’un düşüncelerinden yararlanmışlardır (Antmen, 2019: 133-136).

Freud tarafından geliştirilen Psikanaliz metodun büyük ölçüde etkisinde kalan Gerçeküstücülük akımının kaynağında bilinçaltı görünüm, arzular, tutkular, içgüdüler ve değişik ruh halleri önem taşımaktadır. Bu sebeple de, Gerçeküstücü sanatçılar için sanat eserlerini yaratım sürecinde geleneksel bilgi anlayışından öte, bilinçaltının dışı vurum aracı olan otomasyon temel etkidir. Somut ve doğal biçimler ve görüntüler kullanılmasına ve soyutlamaya girilmemesine rağmen ortaya konulan görsel bütün alışılmışlığın dışında ve görülmesi mümkün olmayan, rüyaların yansıması olarak şekillenen sahnelerdir” (Beksaç, 2000: 124). İpşiroğlu Gerçeküstücü sanatçılar için, yapıtlarında nesnelere alışılmamış biçimlerde genellikle düşlerin gizli dünyasını betimleyerek kullanmaya çalıştıklarını, bazen de nesnelere kendi doğal ortamlarından çıkartarak şaşırtıcı, düşsel bir ortama taşıdıklarını belirtmektedir (İpşiroğlu, 1993: 22-23).

Gerçeküstücülük akımının önemli bir kanadı olan ‘gerçeküstücü nesne’ ise gündelik yaşamda kullanmaya alışık olduğumuz sıradan nesnelerin yeni bir gözle değerlendirilmesinin önemi üzerinde durur. Başlıca örnekleri Salvador Dali’nin ‘İstakoz Telefonu’ ile Meret Oppenheim’in ‘Tüylü Kahvaltısı’ sayılabilir (Antmen, 2019: 138-139). Elsa Schiaparelli’nin İskelet elbise, Sekiz Çekmece Cepli Manto ve Ters Ayakkabı Şapka gibi ürünler ise Gerçeküstücü nesnelerin moda tasarımı alanındaki başlıca örneklerindedir.

1936 yılında Paris’te gerçekleştirilen Gerçeküstücü Sergi’de yer alan bu tür nesnelere ilgili olarak, ‘Bu nesnelere her şeyden önce, gündelik yaşamda duyularımızla algıladıklarımızın ve bizi kendileri dışında olabilecek her şeyi aldatıcı olarak görmeye çağırınların bunaltıcı yinelemesinden doğan yasağı kaldırma özelliği vardır’ diyen Andre Breton, insanların gereksinimden ziyade alışkanlık gereği kullandıkları nesnelerin yeni bir gözle değerlendirilmesinin önemine değinmiştir (Antmen, 2019: 138).

3. Esa Schiaparelli

İtalya doğumlu Elsa Schiaparelli moda alanında eğitim almamış, kendi kendini eğitmiştir. Bu nedenle, kendisiyle aynı dönemde yer alan Chanel’e alay konusu olmuştur. Bu, belkide onun zamanının modacılarından daha deneysel ve kesinlikle daha neşeli olması için onu cesaretlendirmiştir (Blackman, 2013: 126). Schiaparelli’yi diğer moda tasarımcılarından ayırıp göze çarpmasını sağlayan zamanına göre yaratıcılığındaki geniş yelpaze olmuştur. “Gazetelerden kesilerek elde edilen kolajlar ile kumaşlar tasarlamıştır. Bu kumaşları bluz, atkı ve plaj giyimlerinde kullanmıştır. (Ewing, ty: 117).

Schiaparelli, kariyerine 1925 yılında otuz beş yaşında başladı. Schiaparelli’nin çalışmalarını 1930’larda özellikle önemli kılan şey, tasarımlarının hem politik hem de zamanın sanatsal gelişmelerini de yansıtmasıydı. Tanımlama ve popüler görsel kültüre dokunma ve onun başarılarından yararlanma becerisine sahipti. 1930’ların ortalarında moda dünyasının Sürrealist fikirleri ve temaları özümsemeye hazır olduğunu hissetti. Autobiografi Shocking Life’ta kaydettiği gibi: "Bu, kariyerim boyunca keşfetmem gereken bir şeydi, insanlar her zaman fikirlerimi coşkuyla takip edecek ve onlara söylediklerimi yapmak için tartışmadan deneyeceklerdi. " Modayı sanat olarak görüyordu ve kendini bir sanatçı olarak düşünüyordu. Shocking Life’da şöyle yazdı: "Bir veya iki kez, her ikisi de oldukça iyi yaptığım resim veya heykel yerine elbiseler veya kostümler icat edebileceğimi düşündüm, tesadüfen başladığım elbise tasarımı benim için bir meslek değil, bir sanattır." Schiaparelli, sanatlar arasında bir korelasyona içtenlikle inanıyordu (Gibson, 2013: 18).

Bu yüzden de gerçeküstücü sanat akımından ve akımın görsel dilinden oldukça etkilenmiştir. 1954 tarihli otobiyografisinde, Salvador Dali,, Van Dongen, Jean Cocteau, Bebe Berard, Vertes, gibi sanatçılar ile Cecil Beaton, Hoyningen Huena, Horst, ve Man Ray gibi fotoğrafçılarla çalışmanın insana zindelik verdiğini ve böyle özgün düşünürlerle birlikte çalışmayı çok heyecan verici bulduğunu dile getirmiştir (Worsley, 2018: 89).

Giyilebilir aynı zamanda sıra dışı kıyafetler tasarlayan Elsa Schiaparelli, sanatsal bir başyapıt olan modern ve şık süveteri trompe l’oeil (gerçeküstücü ressamların kullandığı göz yanılsaması tekniği ile siyah zemin üstüne beyaz örgülerle fiyonk şeklinde kurdele görüntüsü verilmesi) ile Vogue’da ilk kez görüldü (Watson, 2007: 356). Özellikle Salvador Dali ile olan işbirliği ile 20. yüzyılın moda ve sanat gidişatında ciddi bir değişiklik yapmıştır. Schiaparelli otobiyografisinde Dali’nin ilahi ruhunun kendi moda evi olan 21 Place Vendome’ya indiğini ifade etmiştir (Yotka, 2017). İlk kez 1935 yılında birlikte çalışmaya başlayan ikilinin ortaya çıkardıkları ikonik tasarımlardan ilki ve en çok bilinenleri arasında, etek kısmında Dali tarafından elle boyanan bir istakoz ve maydanoz filizlerinin bulunduğu “istakoz elbise” yer alıyor. Dali’nin “çekmeceler” saplantısına ışık tutan kadın bedeninin bir komodine benzer biçimde resmedildiği The Anthropomorphic Cabinet (1936) eseri ise Schiaparelli tarafından cepleri şifonyeri anımsatan bir manto şeklinde yorumlanıyor. Yine Dali’nin bir kadının göğüs kafesi ve kalça kemiklerini vurgulayan çiziminden yola çıkılarak oluşturulan “skeleton dress” (Kalaç, 2021). Schiaparelli’nin şapkaları onun sıra dışı yaklaşımının bir özeti

niteliğindedir. Salvador Dali'nin önerisiyle tasarladığı ayakkabı görünümündeki şapka, Dali'nin eşi Gala'ya verdiği pozdan ilhamını alıyor(Watson, 2007).

Giysilerini birer sanat ürününe dönüştürmeyi başaran sanatçı, yaklaşık 150 cm boyundadır. Giysileri tasarlarken kendi gereksinim ve zevklerine uyacak şekilde giyen kişinin bedenini daha güzel gösterecek formda yüksek belli, geniş omuzlu ve figürü daha uzun gösterecek biçimde oluşturmuştur. Koleksiyonlarında kullandığı özel renkler için şiirsel isimler icat etmiştir. Şok edici pembeyi 1937 yılında piyasaya sürdü ve ardından kraliyet mavisi, buğday sarısı, buz mavisi gibi günlük dilimize yerleşen renk isimleri gelmiştir (Rhodes, 2006: 57). Moda tasarımının kendisi için bir meslek değil, yalnızca farklı bir sanatsal ifade aracı olduğunu dile getiren, hiç dikiş yapmayan ve çok nadiren eskiz çizen Schiaparelli (Fogg, 2017) bir röportajında, yalnızca satması için elbise yapıyor olmanın yavan ve sıkıcı gerçeğinin ötesinde, insanın desteklenmiş ve anlaşılmiş hissettiğini ifade ediyor (Worsley, 2018: 89).

4. Yöntem

Literatür kapsamında yapılan araştırmalar ile Elsa Schiaparelli'nin gerçeküstücülük sanat akımı ekseninde yer alan "Gerçeküstücü nesne" kavramı doğrultusunda oluşturmuş olduğu tasarımları analiz edilerek yorumlanmıştır.

Araştırmanın evrenini sürrealist tasarımcı Elsa Schiaparelli'nin sürrealizmden etkilenerek tasarlamış olduğu giysi ve aksesuar tasarımları, örneklemini ise; tasarımcının oluşturmuş olduğu giysi ve aksesuarlarda gelenekselin dışına çıkarak nesnelere kavramsal değişimine örnek oluşturan giysi ve aksesuar görselleri oluşturmaktadır. Bu doğrultuda tasarımcının elbise, ceket, şapka, aksesuar ve parfüm şişesinden oluşan eserleri incelenmiştir.

5. Bulgular

Gerçeküstücülük, Elsa Schiaparelli'yi geleneksel giyim anlayışının dışına taşmasını sağlar. Giysilerini tasarlarken çevresindeki nesnelere kayıtsız kalmamış, günlük yaşamımızda alışkanlık gereği kullandığımız sıradan nesnelere olarak tanımlayabileceğimiz bu nesnelere farklı biçimlerde yansıtılmıştır.

5.1. Ayakkabı Şapka (Shoe Hat)

Elsa Schiaparelli'nin en sıra dışı tasarımlarından birisi olan, "Salvador Dali'nin Port Lligat'a yaptığı gezi sırasında ortaya çıkan ayakkabı şapka tasarımının taslağını Salvador Dali, asıl çizimini ise Elsa Schiaparelli yapmıştır (Kawamura, 2004: 107). Salvador Dali'nin bir ayakkabıyı kafasına, diğerini omzuna aldığı bir fotoğraf karesinden ilhamını almıştır (Cain, 2017: ty).

Schiaparelli ve Dali'nin ortaya çıkardıkları sıra dışı bu tasarımda ayağa giyilen yüksek topuklu bir ayakkabı ters çevirilerek başın üzerine yerleştirilmiştir. Günlük kullanım nesnesi olan ayakkabı yine bir günlük kullanım nesnesi olan şapkaya dönüştürülerek nesnenin anlamı ve bağlamı tamamen değiştirilmiştir. Ayakkabı asıl işlevinden çıkarılarak ait olduğu yer ve amacıyla oynanmıştır. Böylece her ikisi de günlük kullanım nesnesi olan ayakkabı ve şapka arasında kavramsal olarak yer değiştirme yapılmıştır.

Görsel 1. Ayakkabı Şapka

5.2. Pirzola ve Mürekkep Hokkası Şapka

Schiaparelli ayakkabı şapkada olduğu gibi bu tasarımlarında da günlük kullanım nesnesi olan mürekkep hokkası ve insanın günlük yaşamında açlık gereksinimini karşılayan bir yiyeceği şapkaya dönüştürmüştür.

Yiyecek ile şapka ve mürekkep hokkası ile şapka arasında bir yer değiştirme yapılan bu tasarımlarda aynı zamanda da bir alaycılık söz konusudur.

Görsel 2. Pirzola ve Mürekkep Hokkası Şapka

5.3. İstakoz Elbise - Woman's Dinner Dress

Schiaparelli bu tasarımında Dali'nin 'İstakoz Telefon' eserinde yer alan istakozu kendi tasarlamış olduğu elbisenin üzerinde kendi sanatsal anlayışını yansıtarak kullanmıştır. Dali'nin çizmiş olduğu büyük boyutlardaki bir istakozu elbisenin tam ortasına (vücutun ön kısmına) yerleştirmiş ve istakoz ile aynı tonlarda bir kumaş ile bel kısmında kemer oluşturarak istakozun etrafına yeşillikler serpiştirmiştir. İpekten fırfırlı bir elbise ile romantik bir görünüm verirken aynı zamanda da istakozun denizden sofraya yer değişimini yansıtmıştır. İpeğin yumuşak, zarif görüntüsü ile istakozun sert ve kaba görüntüsü ile de zıtlık oluşturulmuştur.

Görsel 3. Elsa Schiaparelli İstakoz Elbise

Görsel 4. Salvador Dali İstakoz Telefon

5.4. El Şapka – Dudak Cepli Ceket

Elsa Schiaparelli, el şeklinde tasarlamış olduğu bu tasarımında vücudun bir parçası olan eli ait olduğu yerden alarak şapka üzerine yerleştirmiştir. Elin ait olduğu yer ve amacıyla oynamış; böylece vücudun bir parçası olan eli, günlük kullanım nesnesi olan şapkaya dönüştürmüştür. İnsan vücudunda olması gerekenden daha fazla el görüntüsü vererek şaşkınlık ve yadsıma durumları yaratmıştır.

Schiaparelli, Dali'nin dudak şeklindeki koltuk tasarımından esinlenerek oluşturmuş olduğu bu tasarımında, ceketin bel hattının iki tarafına dudak şeklinde cep tasarlamıştır. Dudak yüzde değil beden üzerinde bel hizasında iki yana ait olmadıkları yere yerleştirilmiştir. Yüzün parçası olan dudak bel hizasına taşınarak hem bir yüz etkisi hem de birden fazla dudak görüntüsü ile yadsıma durumları oluşturularak dudak ile cep arasında kavramsal bir yer değiştirme yapılmıştır.

Görsel 5. Elsa Schiaparelli El Şapka

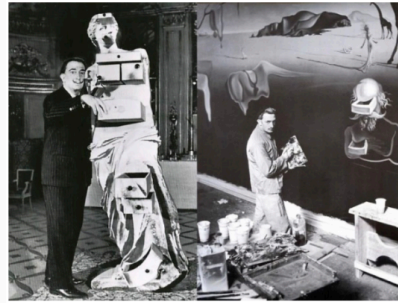
Görsel 6. Elsa Schiaparelli Dudak Cepli Ceket

5.5. Sekiz Çekmece Cepli Manto

Schiaparelli bu tasarımında Dali'nin 'Çekmeceler Şehri' çalışmasında kullanmış olduğu çekmeceleri tasarlamış olduğu manto üzerinde kendine has üslubu ile kullanmıştır. Tasarımcı, günlük hayatta eşyaların saklanması için kullanılan dolap çekmecelerini, giysinin ceplerine dönüştürmüştür. Mobilya ve giysi arasında yer değiştirme yapılan bu çalışmada, günlük kullanım nesnesi olan dolap çekmeceleri, giysinin cepleri olarak sıra dışı bir mantoya ilham vermiştir.

Görsel 7. Elsa Schiaparelli Sekiz Çekmece Cepli Manto

Görsel 8. Salvador Dali Venus de Milo with Drawers

5.6. Shocking (Şok Edici) Parfüm-1938

Adını kendisinin oluşturmuş olduğu pembe tonundan almaktadır. Şişenin formu, cinsellik simgesi olan sinema sanatçısı Mae West'in vücudundan (torsosundan) örnek alınarak oluşturulmuştur (Blackman, 2013: 130). Dali tarafından 1946 yılında cam şişe olarak tasarlanan parfüm, Roy Soleil ismi ile piyasaya sürüldü (Watson, 2007).

İncelenen diğer çalışmalardan farklı olarak tasarımcı bu kez bir parfüm tasarlamıştır. Şişenin eskiz çizimlerinde kadın silüetlerinin de beraber resmedildiğini görmekteyiz. Bu tasarımında da insan vücudunu parfüm şişesinin yerine geçirek insan figürünü günlük kullanım nesnesi olan parfüm şişesine dönüştürmüştür. İnsan vücudu ile parfüm şişesi arasında yer değiştirme yapılmıştır.

Görsel 9. Elsa Schiaparelli – Şok Edici Parfüm ve Eskiz Çizimi

5.7. Pars Şapka

Schiaparelli bu tasarımında parsın başının bir kısmını şapkaya dönüştürmüştür. Özellikle de gözlerini odak noktası yapmıştır. Burada parsın bakışları ile hem bir tedirginlik ve yadsıma durumları oluştururken hem de parsın gözleri ile şapka arasında bir yer değiştirme yapmıştır.

Görsel 10. Elsa Schiaparelli – Pars Şapka

5.8. İnsan Yüzü-Vazo Elbise

Elsa Schiaparelli bu tasarımında çift görsellik (şekil-zemin) imgesi ile ipek manto üzerinde birbirine bakan iki insan figürü ve bir sütun üzerinde duran içi çiçeklerle dolu bir vazo algılanmaktadır.

Tasarımcı burada bilinçli olarak figür ve objeleri, başka bir figüre dönüştürerek görsel illüzyon etkisi oluşturmuştur. Günlük kullanım nesnesi olan vazo ve yaşayan varlık olan insan yüzünün silueti, asıl olması gereken yerden alınarak giysinin sırt kısmına yerleştirilmiştir. Burada tasarımcı hem bir illüzyon hem de günlük kullanım nesnesi olan vazo ile insan vücudunun işlevi ile oynamıştır.

Görsel 11. Elsa Schiaparelli – İnsan Yüzlü – Vazo Elbise

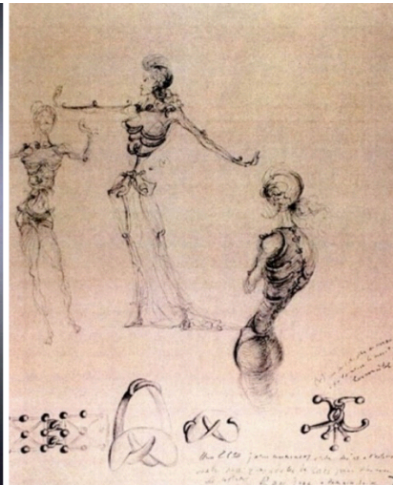
5.9. İskelet Evening Dress (Skeleton Dress)

Schiaparelli, 1938 Circus koleksiyonunun bir parçası olan bu elbisenin tasarımında da Salvador Dali ile çalışmıştır. Elbise üzerinde bulunan omurga, kaburga ve bacak kemiklerini oluştururken trapunto tekniğinden (bir tür kapitone tekniği) yararlanılmış (Black, Cullen, Kay, Regan, Tobin ve Vaughan, 2013: 295). Döneminde ilgi gören bu gece elbisesi aynı zamanda çağdaşları tarafından tepkiyle karşılanmıştır (Kozbekçi Ayrancı, 2018: 303).

İnsan vücudunun derinin altında kalan görünmeyen iskeleti, giysinin üzerinde ikinci bir ten(cilt) görünümündedir. Tasarımcı, vücudumuzu oluşturan derinin altında kalan görünmeyen iskelet silueti, kemik ve omurga çizgilerinden dikilerek içerisine pamuk doldurularak (kapitone tekniği) iskelet görüntüsü verilmiştir. İskelet, elbise üzerine taşınarak hem bir algı yanılsaması hem de iskelet ile elbise arasında bir yer değiştirme yapılmıştır.

Görsel 12. Elsa Schiaparelli İskelet Elbise

Görsel 13. Salvador Dali İskelet Figür Çalışması

5.10. Akrobat Düğmeler

Schiaparelli, 1938 Circus koleksiyonunun bir parçası olan pembe ceketin düğmelerinde sırte gösteri yapan insan silüetini kullanmıştır. İpe tutunmuş bir şekilde uzanan jimnastikçiler figürünü düğme olarak giysinin ön ortasına alt alta dört adet yerleştirmiştir. İnsan silüeti ile ceket düğmeleri arasında bir yer değiştirme yapılmıştır.

Görsel 14. Elsa Schiaparelli – Akrobat Düğmeler

5.11. Saç İşlemeli Ceket

Tasarımcı, anvelop olarak tasarlanmış olduğu bu ceketin sağ bedeni üzerinde uzun saçlı bir kadın figürünü resmetmiştir. Figürün yüzü sağ omuzdan başlayıp bele kadar inen kol ve belde mendil tutan bir el ile sonlanmaktadır. Ceket üzerine işlenen figürün eli, kemer görünümündedir. Burada tasarımcı insan vücudunun bir parçası olan eli, günlük kullanım nesnesi olan kemer yerine kullanarak bir yanılsama oluşturmuştur. Aynı zamanda ceketin bir tarafında saçları giysinin kolundan aşağı doğru uzanan insan yüzünü yansıtmıştır. Vücudun parçaları olan el ve yüzü, ait olduğu yerden başka yerlerde kullanarak daha fazla yüz ve el görüntüsü oluşturmuştur.

Görsel 15. Elsa Schiaparelli & Jean Cocteau – Saç İşlemeli Ceket

6. Sonuç

Elsa Schiaparelli'nin tasarımlarının ana teması, insan, hayvan ya da insan dışı obje ile başka bir figürün yer değiştirmesi ile göz yanıltıcı bir yöntemin uygulanmasıdır. Gündelik yaşamda kullanmaya alışık olunan sıradan nesne ve figürleri farklı biçimlere dönüştürerek yadsıma, şaşkınlık gibi duygu durumları oluşturmuştur.

İnsan vücudundaki iskelet, el gibi organları yer değiştirerek bazen bir eli başın-şapkanın üzerinde bazen de giysinin üzerinde kullanarak figür üzerinde olması gerekenden daha fazla el görüntüsüyle yanılsama oluşturarak insan silüeti kavramını altüst etmiştir. Birbiri ile hiçbir bağı olmayan ve günlük yaşamda alışkanlık gereği kullandığımız figür ve objeleri başka bir figüre dönüştürerek hem bir illüzyon, şaşkınlık, yadsıma gibi duygu durumları hem de bir yer değiştirme yapmıştır. Günlük yaşamda kullandığımız sıradan bir dolap çekmecesini giysinin ceplerine dönüştürerek sıra dışı bir giysi tasarlamıştır. Ayağa giyilen yüksek topuklu bir ayakkabıyı başın üzerine taşıyarak nesnenin anlamı ve bağlamı tamamen değiştirilmiştir. Böylece geleneksel, alışılmış yapıları bir kenara bırakan Elsa Schiaparelli, gerçeküstücü akımla kendine has bir üslupla, kıyafete bakış açısının değişmesine ve giysilerin çeşitli duygu durumları yaratabilen nesnelere dönüşmesine katkı sağlamıştır.

Kaynakça

- Antmen, Ahu.(2019). Şanatçılardan Yazılar ve Açıklamalarla 20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Beksaç, Engin. (2000). Avrupa Sanatına Giriş. İstanbul: Engin Yayıncılık-Sanat Kitapları Dizisi.
- Black, Cullen, Kay, Regan, Tobin ve Vaughan. (2013). Moda- Geçmişten Günümüze Giyim Kuşam ve Stil Rehberi, Kaknüs.
- Blackman, Cally. (2013). Modanın Tarihi-1900'den Bugüne. İzmir: Kerasus.
- Cain, Abigail. (7 Aralık 2017). ' Fashion Designer Elsa Schiaparelli Made Dalı's Art Wearable'. 28.01.2023. <https://www.artsy.net/article/artsy-editorial-fashion-designer-made-dalis-art-wearable>
- Ewing,,Elizabeth ve Alice Mackrell. History of 20th Century Fashion, BT Bastford, London, s.117.
- Fogg, Marnie. (2017). Modanın Tüm Öyküsü. İstanbul: Hayalperest Yayınevi.
- Gibson, Robyn. (Haziran 2013). 'Schiaparelli, Surrealism and the Desk Suit'. 18. Jul 2013.
- Grzymkowski, Eric. (2015). Sanat 101, Leonardo Da Vinci'den Andy Warhol'a Sanat Hakkında Bilmeniz Gereken Her Şey. İstanbul: Say Yayınları, çev. Orhan Düz.
- Hopkins, David. (2006). Dada ve Gerçeküstücülük, Ankara: Dost Kitabevi, çev. Suat Kemal Angı.
- İpşiroğlu, Nazan ve İpşiroğlu, Mazhar. (1993). Sanatta Devrim. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- İpşiroğlu, Nazan ve İpşiroğlu, Mazhar. (2012). Oluşum Süreci İçinde Sanatın Tarihi. İstanbul: Hayalperest Yayınevi.
- Kalaç, Gizem. (24 Nisan 2021). 'Dali ve Schiaparelli Işığında: Moda ve Sanat'. 30.01.2023. <https://uretimhane.com.tr/dali-ve-schiaparelli/>
- Kawamura, Yuniya. (2016). Moda-loji: Moda Çalışmalarına Giriş, Çeviren: Şakir Özüdoğru. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Kawamura, Yuniya. (2004). 'The Japanese Revolution in Paris Fashion, Fashion Theory'. 8.2, (United Kingdom, 2004): 107
- Kozbekçi Ayranpınar, Selda. (2018). Elsa Schiaparelli Örneğinde Moda –Sanat İlişkisi. Çukurova Üniversitesi II. Uluslararası Sanat Araştırmaları Sempozyumu.

Rhodes, Zandra. (2006). Vintage Fashion-collecting and wearing designer classics. Londra: Carlton Books.

Yotka, Steff. (13 Ocak 2017). Dalí and Schiaparelli Invented the Art-Fashion Collaboration—A New Exhibit Celebrates Their Shocking Works. 30.01.2023. <https://www.vogue.com/article/dali-schiaparelli-in-daring-fashion-exhibit-dali-museum>

Watson, Linda. (2007). Modaya Yön Verenler. İstanbul: Güncel Yayıncılık Ltd. Şti.

Worsley, Harriet. (2018). Modayı Değiştiren 100 Fikir. İstanbul: Literatür, çev: Begüm Başoğlu Öner.

Görsel Kaynaklar

Görsel 1. Kaynak: <https://tr.pinterest.com/pin/341992165430320953/>

Görsel 2. <https://tr.pinterest.com/pin/216806169545952149/>

Görsel 3. <https://uretimhane.com.tr/dali-ve-schiaparelli/>

Görsel 4. Neret, Gilles, Salvador Dali 1904 – 1989 Conquest of the Irrational. Köln, 2011.

Görsel 5. <https://bornfromrock.com/blogs/journal/elsa-schiaparelli-hat> Erişim Tarihi: 30.08.2023

Görsel 6. <https://bornfromrock.com/blogs/journal/elsa-schiaparelli-hat> Erişim Tarihi: 30.08.2023

Görsel 7. <https://www.glamour.mx/moda/articulos/elsa-schiaparelli-disenadora-italiana-biografia/19725> Erişim Tarihi: 01.03.2023

Görsel 8. <http://www.27ruedefleurus.it/surrealismo-in-rosa-shoking-elsa-schiaparelli/?lang=it> Erişim Tarihi: 01.03.2023

Görsel 9. <https://www.theperfumegirl.com/perfumes/fragrances/elsa-schiaparelli/art-of-fashion-and-fragrance/> Erişim Tarihi: 30.08.2023

Görsel 10. <https://www.vintag.es/2020/08/elsa-schiaparelli-hats.html> Erişim Tarihi: 30.08.2023

Görsel 11. <https://historiadeltraje.com/tag/elsa-schiaparelli/> Erişim Tarihi: 30.08.2023

Görsel 12. <https://www.artsy.net/article/artsy-editorial-fashion-designer-made-dalis-art-wearable> Erişim Tarihi: 30.08.2023

Görsel 13. <https://www.artsy.net/article/artsy-editorial-fashion-designer-made-dalis-art-wearable> Erişim Tarihi: 30.08.2023

Görsel 14. <https://historiadeltraje.files.wordpress.com/2019/04/14-ac3b1os-3040-2019.060.jpeg> Erişim Tarihi: 30.08.2023

Görsel 15. Blackman, Cally. (2013). Modanın Tarihi-1900'den Bugüne. İzmir: Kerasus.